

Pohjoismaiden
ministerineuvosto

Kouluvaalit ja muut nuorille suunnatut vaalit Pohjoismaissa

Käytännön opas nuorille suunnattujen
vaalien järjestämiseen

Sisällys

1. Ungas val -hankkeesta lyhyesti	3
2. Kouluvaalit Pohjoismaissa	5
2.1. Kouluvaalien historiaa	5
2.2. Mikä on kouluvaalien tarkoitus?	6
2.3. Ketkä kouluvaaleihin osallistuvat?	6
2.4. Miten kouluvaalien vaikutuksia tarkastellaan?	8
2.5. Kouluvaalit pohjoismaisilla itsehallintoalueilla	9
2.6. Kouluvaalit alkuperäiskansojen vaalien yhteydessä	9
3. Ketkä kouluvaaleja järjestävät?	10
3.1. Mallit eri toimijoiden mukaan	10
3.1.1. Päävastuussa valtionhallinto	10
3.1.2. Päävastuussa järjestö(t)	10
3.1.3. Jaettu vastuu järjestöjen ja valtionhallinnon välillä	11
3.2. Resurssit	11
4. Kouluvaalien käytännön järjestelyt	12
4.1. Ajankohta	12
4.2. Demokratiakasvatus	12
4.2.1. Materiaalit demokratiakasvatuksen tukena	13
4.2.2. Nuorille suunnatut vaalikoneet	14
4.3. Kouluvaalien ja niiden tuloksen yhteiskunnallinen merkitys	14
4.3.1. Esimerkki julkisen keskustelun painopisteen muutoksesta Norjassa	15
4.3.2. Onko kouluvaaleilla yhteys virallisten vaalien äänestysprosenttiin?	16
4.4. Hyvät käytännöt ja haasteet	17
5. Kouluvaalien järjestämisen ABC	20
5.1. Esimerkki käytännön aikataulusta	22
6. Lopuksi	23
Lähteet (alkuperäiskielillä)	24
Tietoja tästä julkaisusta	27

Tämä julkaisu on saatavilla myös saavutettavana verkkoversiona:

<https://pub.norden.org/temanord2025-570>

1. Ungas val -hankkeesta lyhyesti

Pohjoismaisen ministerineuvoston rahoittama Ungas val -hanke tähtäsi vahvistamaan pohjoismaalaisten nuorten kansalaispätevyyttä nuorille suunnattujen vaalien ja muun demokratiakasvatuksen avulla. Kansalaispätevyyden käsite viittaa nuoren kokemaan kykyyn ymmärtää yhteiskunnallisia ja poliittisia prosesseja. Hanke perustui ajatukseen, että demokraattisen yhteiskunnan toimivuus edellyttää aktiivisia, valveutuneita ja osallistuvia kansalaisia. Nuoret eivät ainoastaan edusta nykyhetkeä, vaan heidän osallistumisensa takaa tulevien sukupolvien äänen kuulumisen päätöksenteossa ja varmistaa demokratian jatkuvuuden ja kehityksen pitkällä aikavälillä.

Ungas val -hanke vahvisti Pohjoismaiden välillä tehtävää yhteistyötä demokratiakasvatuksessa ja nuorille suunnattujen vaalien järjestämisessä. Yhteistyötä ei oltu aiemmin juurikaan tehty nuorille suunnattuihin vaaleihin liittyen. Lähes jokaisella Pohjoismaalla on oma mallinsa kouluvaalien toteuttamiseen. Hankkeen puitteissa tavoitteena oli luoda pohja pohjoismaalaiselle yhteistyölle kouluvaalien ja demokratiakasvatuksen ympärille, jotta se voisi jatkua myös hankkeen päättymisen jälkeen. Hankkeeseen osallistuivat Suomen lisäksi virallisina kumppaneina Tanska ja Norja, mutta myös muiden Pohjoismaiden edustajia haastateltiin ja käytänteitä tarkasteltiin tämän oppaan materiaaleja varten.

Hanke toteutettiin vuoden 2025 aikana ja sen keskeisiä toimia olivat:

- Suomessa Nuorten vaalien järjestäminen vuoden 2025 kunta- ja aluevaalien yhteydessä sekä Poliittikkaviikko, joka on valtakunnallinen yhteiskunnallisen vaikuttamisen teemaviikko nuorille ja demokratiakasvatuksen konsepti opetus-, ohjaus- ja kasvatusalojen ammattilaisille.
- Suomen kunta- ja aluevaalien yhteydessä järjestetty viestintäkampanja, joka tähtäsi erityisesti nuorten äänestysaktiivisuuden kasvattamiseen.
- Tämän kirjallisen oppaan koostaminen, joka kokoaa yhteen Pohjoismaiden parhaat käytänteet kouluvaalien järjestämiseen sekä nuorten kansalaispätevyyden tukemiseen.

Tämän nuorille suunnattujen vaalien järjestämistä käsittelevän oppaan kohderyhmänä ovat pohjoismaiset toimijat, jotka toteuttavat nuorille suunnattuja vaaleja ja nuorten demokratiakasvatusta. Näitä toimijoita voivat olla sekä valtiolliset virastot tai ministeriöt, kansalaisyhteiskunnan toimijat ja nuorten ohjaus-, opetus- ja kasvatusalojen ammattilaiset. Oppaasta hyötyy myös Pohjoismainen ministerineuvosto, joka pystyy oppaan avulla tukemaan nuorille suunnattujen vaalien järjestämistä ja laadukasta demokratiakasvatusta kaikissa Pohjoismaissa.

Selkeyden vuoksi Ungas val –hankkeessa sekä tässä oppaassa nuorille suunnatuista vaaleista on käytetty ensisijaisesti sanaa "kouluvaalit", mutta on tärkeää tiedostaa, että nuorille suunnattuja vaaleja voidaan järjestää myös koulujen ulkopuolella. Eri maissa käytetään nuorille suunnatuista vaaleista erilaisia termejä, kuten esimerkiksi "Nuorten vaalit", "Varjovaalit" tai "Mock elections".

2. Kouluvaalit Pohjoismaissa

2.1. Kouluvaalien historiaa

Pohjoismaissa on jo pitkään järjestetty alaikäisille nuorille kouluvaaleja sekä muita nuorille suunnattuja vaaleja, jotka simuloivat kansallisia vaaleja ja tarjoavat nuorille mahdollisuuden kokeilla äänestämistä ennen virallista äänioikeuskäyttäytymistä. Näiden nuorille suunnattujen vaalien tarkoituksena on madaltaa kynnyksiä oman äänioikeuden käyttämiseen virallisissa vaaleissa. Toiminnallisen oppimisen kautta nuoret saavat kokemuksen siitä, kuinka vaalit ja demokratia toimivat. Tämä lisää heidän valmiuksiaan ja halukkuuttaan osallistua yhteiskunnallisiin prosesseihin myöhemmin elämässään.

Pisimpään kouluvaaleja on tietyvästi järjestetty Ruotsissa (*Skolva*) yli 60 vuotta, aluksi paikallisesti ja myöhemmin 1998 alkaen nuoriso- ja kansalaisyhteiskuntavirasto MUCF:in ja 2002 alkaen opetusministeriön tuella. Vuodesta 2014 kouluvaalit on järjestetty kaikkien maan vaalien yhteydessä.

Norjassa (*Skolevalg*) vaaleja on järjestetty paikallisesti 1980-luvulta alkaen ja vuodesta 1989 asti järjestelmällisesti Norjan koulutus- ja kasvatusvirasto UDIR:in toimesta kaikissa paikallisissa ja kansallisissa vaaleissa, 1994 alkaen myös EU-kansanäänestyksessä.

Suomessa (*Nuorten vaalit*) vaaleja on järjestetty 1990-luvulta alkaen Suomen nuorisoalan kattojärjestö Nuorisoala ry:n toimesta.

Tanskassa (*Skolevalg*) vaaleja on järjestetty Tanskan nuorisoneuvoston DUF:in aloitteesta sekä Tanskan parlamentin tukemana vuodesta 2015 alkaen. Tanskan malli poikkeaa muista maista siten, että kouluvaalit eivät ole yhteydessä maan muihin vaaleihin – kouluvaalit järjestetään itsenäisinä vaaleina kahden vuoden välein.

Islannissa (*#ÉgKýs*) kouluvaaleja on järjestetty vuodesta 2016 alkaen, kansallinen nuorisokomitea LUF:in ja sen kumppaneiden toimesta.

2.2. Mikä on kouluvaalien tarkoitus?

Tutkimusten mukaan nuorten poliittinen ja yhteiskunnallinen kiinnostus on usein korkeaa, mutta tämä kiinnostus ei aina kanavoidu äänestämiseen tai muihin perinteisiin osallistumismuotoihin. Demokraattisia arvoja, asenteita ja taitoja on opittava myös käytännössä, jotta käsitys oman äänen merkityksestä vahvistuu. Demokratiakasvatuksen tulisi olla olennainen osa koulujen toimintaa, sillä pelkkä teoreettinen tieto ei riitä. Demokratiakasvatuksen avulla voidaan myös tutkitusti kaventaa taustasta johtuvia eroja osallistumisessa ja sisäisessä kansalaispätevydessä. (Rautiainen & Vetter 2024; Kestilä-Kekkonen ym. 2022; Kestilä-Kekkonen ym. 2024).

Nuoret ovat kertoneet syikseen olla äänestämättä virallisissa vaaleissa mm. tiedon puutteen valtakunnan politiikasta tai äänestämiseen liittyvistä käytännteistä sekä tunteen siitä, että omalla äänestämällä ei ole merkitystä. Osa kokee myös vaikeaksi löytää itselleen sopivan ehdokkaan tai puolueen. (Hormio ym., 2023).

Kouluvaalit ovat konkreettinen keino, jolla nuorten poliittinen ja yhteiskunnallinen kiinnostus voidaan muuttaa toiminnaksi. Ne madaltavat kynnystä osallistua myöhemmin virallisiin vaaleihin, kun äänestyskäytännteet tulevat jo ennakkoon tutuksi. Kouluvaalien kautta nuoret oppivat myös ymmärtämään, miten heidän äänensä voi vaikuttaa yhteiskunnassa, mikä lisää heidän kokemustaan vaikutusmahdollisuuksista ja motivaatiotaan osallistua demokraattisiin prosesseihin jatkossa.

Kouluvaalit ja niiden yhteydessä annettava demokratiaan ja osallistumiseen keskittyvä opetus ovat demokratiakasvatuksen välineitä, joilla nuorten sisäistä kansalaispätevyyttä vahvistetaan. Ne tarjoavat nuorille mahdollisuuden oppia konkreettisesti vaaliprosessista, puolueiden toiminnasta ja ehdokkaiden valinnasta jo ennen äänestämistä virallisissa vaaleissa. Tällä tavalla kouluvaalit tukevat tiedon ja kokemuksen kautta nuorten sitoutumista demokraattiseen järjestelmään. Tavoitteena on, että kouluvaaleissa opitut asiat ja saadut kokemukset kantavat hedelmää myös myöhemmin, kun nuoret saavuttavat äänestysikärajan ja voivat osallistua virallisiin vaaleihin.

2.3. Ketkä kouluvaaleihin osallistuvat?

Kouluvaalit ovat Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa suunnattu yläkouluikäisille sekä toisen asteen opiskelijoille. Tanskassa kouluvaalit suunnataan yläasteikäisille ja Islannissa toisen asteen opiskelijoille. Kutsu osallistua suunnataan aina kaikille kouluille, mutta kaikissa maissa osallistuminen on vapaaehtoista sekä kouluille että oppilaille.

Suomi poikkeaa muista maista siten, että nuorten vaaleja on mahdollista järjestää myös koulujen ulkopuolella – osallistujia voi olla esimerkiksi kirjastot, nuorisotilat, harrastusryhmät tai muut nuorten ryhmät. Siksi kouluvaaleista käytetään Suomessa nimitystä "Nuorten vaalit". Suomessa kevään 2024 nuorille suunnatuissa presidentinvaaleissa tavoitettiin 95 000 nuorta, joka on noin 22 % kohderyhmän ikäisistä nuorista. Vaaleja järjestäessä havaittiin, että toisen asteen opiskelijoista ammattikoululaiset ovat lukiolaisia huomattavasti vaikeammin tavoitettavissa.

Suomessa järjestettiin vuonna 2025 ensimmäistä kertaa nuorten vaalit myös kunta- ja aluevaalien yhteydessä. Aluevaalit kiinnostivat sekä nuoria että myös järjestäjiä selvästi vähemmän: kuntavaaleja järjestettiin 450:ssä paikassa, kun aluevaalit järjestettiin vain 215:ssä. Myös aluevaalien hylättyjen äänien osuus kertoo siitä, että aluevaalit olivat selkeästi kuntavaaleja vaikeammin ymmärrettävät. Kuntavaaleissa annetuista äänistä hylättiin 9,7 %, kun taas aluevaaleissa hylättyjä ääniä oli 18,4 %.

Ruotsissa vuoden 2022 parlamenttivaalien ohessa järjestettyihin kouluvaaleihin osallistuttiin 89 %:ssa kaikissa maan kunnissa. Vaaleissa tavoitettiin yli 390 000 nuorta, äänestysprosentin ollessa 77,9 %. Siinä missä Suomessa aluevaaleissa osallistujia oli kuntavaaleja vähemmän, Ruotsissa puolestaan EU-vaalien yhteydessä osallistujamäärä oli vähäisempää verrattuna parlamenttivaaleihin: EU-vaaleihin osallistuttiin vain 50 %:ssa kaikissa maan kunnista, osallistujien äänestysprosentin ollessa 55,3 %.

Ruotsissa on havaittu, että sosioekonominen tausta vaikuttaa yksilöiden äänestysaktiivisuuteen. Myös mukaan lähtevissä kouluissa on eroa: julkiset koulut osallistuvat yksityisiä kouluja todennäköisemmin, ja jos koulu on erityisen tuen koulu, osallistuu se epätodennäköisemmin. Isot koulut osallistuvat pienempiä todennäköisemmin.

Tanskassa noin puolet maan yläkouluista osallistui virallisista vaaleista erillään järjestettäviin kouluvaaleihin. Tavoitettuja nuoria oli n. 71 000. Eroja äänestäjien välillä on tarkasteltu 2021, eikä silloin noussut esiin selkeitä tuloksia.

Norjassa kouluvaalit tavoittavat eniten nuoria. Vuoden 2025 parlamenttivaalien yhteydessä järjestettyihin kouluvaaleihin osallistui 379 koulua, joista lopulta 367:ssä äänestettiin. Äänestysprosentti oli 81,4%.

Islannissa vuoden 2024 parlamenttivaalien yhteydessä järjestetyissä kouluvaaleihin laskettiin 10 896 ääntä, äänestysprosentin ollessa 34,9 % kaikista äänioikeutetuista. Maassa ei ole havaittu eroja eri osallistujaryhmien välillä.

2.4. Miten kouluvaalien vaikutuksia tarkastellaan?

Kouluvaalien vaikutusten tarkastelu sekä siihen liittyvä tutkimus vaihtelevat Pohjoismaiden välillä paljon. Vähimmillään vaikutuksia tarkastellaan kouluvaalikohtaisesti Suomessa, jossa Nuorisola ry tekee omaa tilastointia aiheesta. Vaikutuksia on arvioitu esimerkiksi palautekyselyillä, joiden mukaan 60 % vastaajista äänestäisi kansallisissa vaaleissa. Vaikka nuorten osallisuus ja demokratiakasvatus on Suomessa akateemisen tutkimuksen kohde, spesifisti juuri kouluvaaleihin kohdistuvaa tutkimusta ei ole tehty.

Ruotsissa julkaistaan kattava raportti kunkin kouluvaalien jälkeen ja se sisältää arvion vaalien vaikuttavuudesta. Raporttia on julkaistu vuodesta 2002 alkaen, jolloin opetusministeriö tuli mukaan vaalien järjestämiseen. Ruotsin kouluvaaleja on tutkittu myös akateemisesti. Tulokset osoittavat, että n. 70 % osallistuneista opiskelijoista on kokenut osaamisensa demokraattisesta päätöksenteosta ja politiikasta kasvaneen. Ymmärrys eri puolueiden aatteista kasvoi, ja 82 % kertoi äänestävänsä kansallisissa vaaleissa täysi-ikäistyttyään. (OECD, 2023).

Arvioinnin tulokset korostivat merkittäviä eroja Ruotsissa ja Ruotsin ulkopuolella syntyneiden opiskelijoiden välillä. Jälkimmäinen ryhmä osoitti suurempaa itsevarmuutta poliittiseen vaikuttamiseen ja olevansa poliittisesti aktiivisempia. Arvioinnissa korostettiin myös, että kouluvaaleilla voidaan vastustaa disinformaatiota. (OECD, 2023).

Norjassa dataa kouluvaaleista kerätään hyvin systemaattisesti. Kansallinen tutkimustoimija Sikt on kerännyt ja julkaissut kouluvaaleista dataa vuodesta 1989 lähtien. Osallistuneille kouluille tarjotaan myös mahdollisuus osallistua kouluvaalikyselyyn. Vuoden 2025 kouluvaalikyselyyn vastanneista opiskelijoista 87 % kertoi äänestäneensä kouluvaaleissa. Vuosittain toistuvat kysymykset mahdollistavat pitkittäistutkimuksen, ja kouluvaalien tuloksia vertaillaan myös aikuisväestön ja nuorten välillä.

Tanskassa parlamentti tekee vaalien yhteydessä tiedonkeruuta. Kouluilta ja oppilailta kysytään samat kysymykset joka vaalien yhteydessä, jotta niitä voidaan vertailla. Tulokset julkaistaan alueittain ja kouluittain. Kouluvaaleista on tehty myös akateemista tutkimusta vuosina 2015 ja 2017, joiden mukaan kouluvaaleilla oli positiivista vaikutusta opiskelijoiden sisäiseen kansalaispätevyyteen. Sisäisellä kansalaispätevyydellä tarkoitetaan kokemusta omista kyvyistä vaikuttaa yhteiskuntaan ja ymmärtää yhteiskunnan toimintaa. Kouluvaalit kasvattivat opiskelijoiden luottoa poliittiseen järjestelmään ja poliitikkoihin sekä kasvattivat opiskelijoiden ymmärrystä poliittisten puolueiden aatteisiin. (Hansen, Hansen & Levinsen 2015; Hansen, 2017).

Islannissa kouluvaalikampanjasta kerätään kootusti tietoa kampanjan verkkosivuille. Kouluvaalien jälkeen on havaittu, että nuorimpien äänestäjien äänestys-

aktiivisuus nousi sekä aluevaaleissa että parlamenttivaaleissa, joissa nuorimpien äänestäjien äänestysprosentti nousi 9,5 %. Akateeminen tutkimus Islannissa on osoittanut, että oppilaat olivat poliittisesti aktiivisempia niissä kouluissa, joissa kouluvaalit järjestettiin: oppilaat olivat kiinnostuneempia politiikasta ja he kävivät tiheämmin keskusteluita poliittisista aiheista (Finnbogadóttir & Önnudóttir, 2022).

2.5. Kouluvaalit pohjoismaisilla itsehallintoalueilla

Pohjoismaihin kuuluu kolme itsehallintoaluetta: Ahvenanmaa (Suomi), Färsaaret (Tanska) ja Grönlanti (Tanska). Kansallisten vaalien lisäksi itsehallintoalueet järjestävät myös omat alueelliset vaalinsa.

Ainakin Ahvenanmaalla on järjestetty kouluvaaleja kansallisten vaalien yhteydessä. Kouluvaaleja ei ole järjestetty alueen omissa vaaleissa, mutta myös tähän on tulevaisuudessa kiinnostusta paikallisten toimijoiden puolesta.

Färsaarilla ei ole tähän julkaisuun saatujen tietojen mukaan järjestetty koko alueen kattavia kouluvaaleja. Virallisten vaalien yhteydessä on kuitenkin järjestetty vaaliväittelyitä korkeakouluissa, joissa opiskelevat ovat jo itse täysi- ja äänestysikäisiä. Erikseen nuorille suunnattuja vaaleja ei kuitenkaan ole järjestetty, oppilaskunnan vaaleja lukuun ottamatta, joissa nuoret ovat itse ehdolla.

Grönlannissa ei ole järjestetty koko alueen kattavia kouluvaaleja. Demokratia- kasvatusta kuuluu osaksi koulujen opetussuunnitelmaa, ja teemoja käydään myös tarkemmin läpi virallisten vaalien yhteydessä. Nuorten osallisuuteen ja demokratia- kasvatukseen liittyvät aiheet ovat Grönlannissa kuitenkin kasvavassa roolissa. Aiheesta puhutaan enenevässä määrin, ja paikalliset koulut, kunnat ja nuorisojärjestöt järjestävät satunnaisesti nuorten osallisuuteen ja demokratia- kasvatukseen liittyvää toimintaa. Tarkempia tietoja näihin aktiviteetteihin liittyen ei tätä julkaisua kirjoittaessa ollut saatavilla.

2.6. Kouluvaalit alkuperäiskansojen vaalien yhteydessä

Saamelaisilla, eli pääosin Norjan, Ruotsin, Suomen ja Venäjän pohjoisosissa elävällä alkuperäiskansalla, on oma edustuksellinen itsehallintoelin, saamelaiskäräjät, joka edustaa saamelaisia kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä. Tietävästi saamelaiskäräjien yhteydessä järjestetään nuorille suunnattuja vaaleja vain Norjassa. Näihin kouluvaaleihin osallistuminen on selkeästi vähäisempää: kun Norjan parlamenttivaalien yhteydessä järjestettyihin kouluvaaleihin ilmoittautui mukaan 379 koulua, saamelaiskäräjien yhteydessä järjestettyihin vaaleihin ilmoittautui vain 35 koulua. Vaalit järjestettiin keskenään samaan aikaan (Sikt). Tähän julkaisuun ei löytynyt tietoa siitä, järjestetäänkö muissa maissa kouluvaaleja tai muita nuorille suunnattuja demokratiakasvatustoimia saamelaiskäräjien yhteydessä.

3. Ketkä kouluvaaleja järjestävät?

Kansalaisyhteiskunnan ja valtionhallinnon välinen yhteistyö on uniikki piirre pohjoismaisessa kouluvaalitoiminnassa, vaikkakin yhteistyön muodot ja intensiteetti vaihtelevat maittain. Joissakin maissa vastuu järjestämisestä on ensisijaisesti valtion virastoilla, kun taas toisissa järjestökenttä kantaa päävastuun. Myös resurssit eroavat huomattavasti: järjestämisvastuu ja rahoitusmalli vaikuttavat suoraan siihen, millaiset mahdollisuudet eri mailla on kehittää kouluvaalitoimintaansa ja mitata sen vaikutuksia.

3.1. Mallit eri toimijoiden mukaan

3.1.1. Päävastuussa valtionhallinto

Valtionhallintovetoisessa mallissa päävastuu kouluvaalien järjestämisestä on valtionhallinnon toimijoilla. Selkein pohjoismainen esimerkki tästä on Norja, jossa kouluvaalien koordinoinnista on vuodesta 1989 alkaen vastannut UDIR (*Utdanningsdirektoratet*), joka on opetus- ja tutkimusministeriön alainen virasto. Kansallinen tutkimustoimija Sikt on keskeisessä roolissa toteutuksessa ja tulosten julkaisemisessa. Koulut vastaavat käytännön järjestelyistä, joihin sisältyy mm. äänestysprosessi ja vaaliväittelyiden järjestäminen. Valtio rahoittaa kouluvaalien järjestämistä.

Ruotsissa opetusministeriön alle kuuluva valtion virasto MUCF (*Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor*) on vastannut kouluvaalien koordinoinnista vuodesta 2002 alkaen. Tehtävä järjestää kouluvaalit tulee valtionhallinnolta. Aiemmin kouluvaaleja on järjestetty yhdessä nuorisojärjestöjen kanssa, mutta vuoden 2022 jälkeen niillä on ollut enää viestinnällinen rooli. EU-vaaleja järjestäessä on toimittu yhteistyössä myös Euroopan Parlamentin ja Euroopan Komission kanssa. Valtio rahoittaa kouluvaalien järjestämistä, mutta toimeksianto annetaan vaalikohtaisesti.

3.1.2. Päävastuussa järjestö(t)

Järjestövetoisessa mallissa kouluvaaleista päävastuu on järjestöillä, eikä valtionhallinto ole mukana järjestyksessä. Pohjoismaissa tätä mallia toteuttaa ainoastaan Suomi, jossa nuorisualan kattojärjestö Nuorisola ry on ollut vastuussa kouluvaalien järjestämisestä aina 1990-luvulta asti. Erilaiset nuorisojärjestöt ja poliittiset puolueet ovat viestinnällisesti järjestämisessä mukana. Rahoitus riippuu vuosittain saatavasta hankerahoituksesta.

3.1.3. Jaettu vastuu järjestöjen ja valtionhallinnon välillä

Valtionhallinto ja järjestökenttä -mallissa kouluvaalit järjestetään yhteistyössä eri toimijoiden kesken. Tanskassa Parlamentti (*Folketinget*) on päävastuussa järjestämisestä, mutta Tanskan kansallinen nuorisokomitea DUF (*Dansk Ungdoms Fællesråd*) vastaa vaalien koordinoinnista. Pääministeri julistaa aina kolmiviikkoisen vaalijakson alkavaksi. Myös poliittiset nuorisojärjestöt ovat aktiivisesti mukana järjestämisessä. Kuntien ja koulujen työntekijät toteuttavat vaalit kouluissa käytännössä.

Islannissa kouluvaaleja organisoii kansallinen nuorisokomitea LUF (*Lands-samband ungmennafélagi*) pääyhteistyökumppaninaan Islannin toisen asteen opiskelijoiden liitto SÍF (*Samband Íslenskra Framhaldsskólanema*). Kouluvaalien käytännön järjestämiseen osallistuu moni toimija, kuten mm. LUF:in ja SÍF:in jäsenjärjestöt, poliittiset puolueet ja niiden nuorisoliikkeet sekä kaupungit. Rahoituksesta vastaa opetus- ja lapsiministeriö.

3.2. Resurssit

Maa	Budjetti	Järjestäjien henkilöstöresurssit	Rahoitusmalli
Suomi	Yleiskustannukset 15 000-20 000 € sekä henkilöstökustannukset n. 40 000 €	0,2-2 henkilöä, rahoituksesta riippuen (Nuorisola ry).	Hankerahoitus vuosittain, ei jatkuvaa valtion rahoitusta.
Ruotsi	5-7 miljoonaa SEK (n. 435 000-610 000 €) kouluvaaleja kohden.	n. 5 henkilöä kokopäiväisesti (MUCF).	Valtionhallinnon toimeksianto vaalikohtaisesti, ei jatkuvaa rahoitusta.
Tanska	Ei tarkkaa summaa.	2-3 henkilöä Parlamentissa 0,5-1 henkilö DUF:ssa.	Pääasiassa Tanskan parlamentin rahoittama.
Islanti	Ei tietoa.	3 henkilöä (LUF).	Opetus- ja lapsiministeriö päärahoittajana.
Norja	Ei tietoa.	Ei tietoa.	UDIR vastaa rahoituksesta.

Lähde: Hankkeen yhteydessä toteutetut haastattelut

Järjestäjien henkilöstöresurssien lisäksi kouluvaaleja on vaalipaikkakohtaisesti mukana toteuttamassa koordinoititimi, joka osallistujien resursseista riippuen koostuu muutamasta aikuisesta ja nuoresta.

4. Kouluvaalien käytännön järjestelyt

4.1. Ajankohta

Useimmissa Pohjoismaissa kouluvaalit järjestetään virallisten vaalien yhteydessä, yleensä muutamaa viikkoa ennen virallisia vaaleja. Osassa maissa on resursseja järjestää vaalit kunkin maan virallisten vaalien yhteydessä, mutta kaikissa maissa tämä ei rahoituksen puitteissa ole mahdollista. Poikkeuksena kouluvaalien järjestämisen ajankohdan suhteen on Tanska, jossa kouluvaalit järjestetään aina samaan aikaan, eli kahden vuoden välein tammi-helmikuussa kolmen viikon ajan, irrallisena maan virallisista vaaleista.

Suomessa kouluvaaleja on hankerahoituksesta riippuen järjestetty eduskunta-vaalien, presidentinvaalien ja alue- ja kuntavaalien yhteydessä. Ruotsissa kouluvaaleja on järjestetty eduskunta- ja EU-vaalien yhteydessä, Norjassa eduskunta- ja aluevaalien sekä saamelaiskäräjien ja kansanäänestysten yhteydessä ja Islannissa eduskuntavaalien sekä aluevaalien yhteydessä.

4.2. Demokratiakasvatus

Kaikissa Pohjoismaissa kouluvaalien ensisijainen tarkoitus on demokratiakasvatus. Kouluvaaleilla halutaan tarjota aktiivisen kansalaisuuden kokemuksia ja mahdollisuuksia tutustua käytännön kansalaisvaikuttamiseen ja demokraattisiin toimintaperiaatteisiin. Poliitiikan tutkimuksessa on havaittu, että äänestyskäyttäytyminen periytyy – kouluissa ja muissa nuorten tiloissa tehtävän demokratiakasvatuksen myötä pyritään tarjoamaan mahdollisuus äänestämisen harjoitteluun (Erola ym., 2017).

On tärkeää, että kouluvaaleissa ehkäistään ennakoivasti niitä syitä, miksi äänestysikäiset nuoret kertovat syiksi jättää äänestämättä virallisissa vaaleissa: mm. tiedon puute valtakunnan politiikasta ja äänestyskäytännestä, tunne oman äänestämisen merkityksettömyydestä sekä hankaluus löytää itselle sopiva ehdokas tai puolue (Hormio ym., 2023). Kouluvaalit tarjoavat käytännön keinoja äänestämiseen, poliittiseen päätöksentekoon ja puolueisiin tutustumiseen. Huolellisesti järjestetyt kouluvaalit simuloivat mahdollisimman tarkasti virallisia äänestystilanteita ja

tuovat politiikan osaksi arkea esimerkiksi nuorten tiloissa järjestettyjen vaaliväittelyiden ja -paneelien muodoissa.

Olisi myös tärkeää osallistaa itse nuoria demokratiakasvatustapahtumien, esimerkiksi politiikkavierailuiden, järjestämiseen. Tätä kautta nuoret pääsevät keskustelemaan, esittämään kysymyksiä ja tutustumaan politiikkaan matalalla kynnyksellä. On myös tärkeää, että poliitikot itse ymmärtävät, mitkä kysymykset tai aiheet kumpuavat nuorista itsestään.

Jotta nuoret pystyvät pohtimaan, mitkä yhteiskunnalliset aiheet ovat heille tärkeitä, täytyy myös aikuisille, kuten opettajille ja nuorisotyöntekijöille, tarjota tukea ja oppimateriaaleja demokratiakasvatuksellisten aiheiden käsittelyyn.

Suomessa on selvitetty ammatillisten oppilaitosten henkilökunnan tarpeita liittyen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatukseen. Haastatellut ja kyselyyn vastanneet ilmaisivat runsaasti tuen tarvetta demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kehittämiseksi. Tärkeimpinä mainittiin tarve oppilaitosten sisäisille keskusteluille ja teemaan liittyvien oppimateriaalien puute. Tuen tarpeet olivat selvityksen perusteella niin moninaiset, että ne voi tiivistää lausahdukseksi, että "lähes kaiken-tyyppiselle tuelle on tarvetta ja toisaalta näyttää siltä, että sitä ollaan myös valmiita ottamaan vastaan." (Gretschel & Särkiluoto, 2025).

4.2.1. Materiaalit demokratiakasvatuksen tukena

Kaikissa Pohjoismaissa demokratiakasvatuksen tueksi tehdään käytännönläheistä oppimateriaalia, joka toimitetaan osallistujien käyttöön kouluvaalien yhteydessä. Riippuen maasta, materiaalit voivat teemoiltaan vaihdella vaalikohtaisesti.

Esimerkiksi Suomessa Nuorisola ry koordinoi Nuorten vaaleihin huipentuvaa Poliitiikkaviikkoa, joka on valtakunnallinen, kaikille nuorten ryhmille suunnattu demokratiakasvatuksen teemaviikko. Viikon aikana tutustutaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja vaikuttamiseen sekä ajankohtaisiin poliittisiin aiheisiin. Esimerkiksi vuoden 2025 kunta- ja aluevaalien yhteydessä järjestetyn Poliitiikkaviikon kattoteemana oli "politiikka osana nuorten arkea". Viikolla pohdittiin etenkin kunta- ja aluevaalien teemoja, kuntien ja hyvinvointialueiden eroja ja päätöksentekoa, poliittista viestintää ja äänestyspäätösten tekemistä.

Poliitiikkaviikon oppimateriaalit koostuivat viidestä kokonaisuudesta:

1. Nuoret vaikuttajina ja politiikan arvot
2. Kunnallinen päätöksenteko
3. Hyvinvointialueet ja päätöksenteko
4. Poliittinen viestintä
5. Äänestyspäätösten tekeminen ja Nuorten vaalit (kouluvaalit)

Kukin kokonaisuus sisälsi niin itsenäisiä kuin ryhmässä tehtäviä harjoituksia, videoita ja tekstimateriaaleja oppimisen tueksi. Käytännönläheiset ja asiantuntevat materiaalit auttavat nuoria ymmärtämään politiikan teemoja sekä vähentävät yksittäisten opettajien työmäärää. Materiaalien räätälöinti eri vaaleihin (esim. EU-vaaleihin ja parlamenttivaaleihin) on todettu hyväksi käytännöksi. Esimerkiksi EU-vaalit voivat tuntua entistä kaukaisemmalle asialle hahmottaa – tästä kertoo mm. se, että useassa maassa EU-vaalien yhteydessä järjestettäviin kouluvaaleihin osallistuu vähemmän väkeä kuin parlamenttivaalien yhteydessä järjestettyihin kouluvaaleihin.

4.2.2. Nuorille suunnatut vaalikoneet

Ainakin Suomessa ja Islannissa nuorten äänestyspäätöksen tueksi on kehitetty myös nuorille suunnattuja vaalikoneita. Samaisia vaalikoneita voi hyödyntää myös demokratiakasvatuksen välineenä alaikäisten nuorten kanssa. Nuorille suunnattujen vaalikoneiden etu on myös se, että ne nostavat nuorten hyvinvoinnin näkökulmasta keskeisiä kysymyksiä myös ehdokkaiden tietoisuuteen.

Suomessa käytetty Nuorten vaalikone on erityisesti nuorille äänestäjille suunnattu vaalikone, jonka tavoitteena on auttaa käyttäjää löytämään sopiva ehdokas ja tarjota tietoa vaaleissa käsiteltävistä kysymyksistä äänestyspäätöksen tueksi. Nuorten vaalikoneita on kehitetty ja suunniteltu nuoria osallistaen. Kevään 2024 EU-vaaleissa käytetyn videomuotoisen Nuorten vaalikoneen taustalla oli tavoite kehittää vaalikoneiden käyttöliittymää juuri nuorille sopivaksi ja tehdä näin yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta ja äänestämisestä kiinnostavaa ja saavutettavaa.

Suomessa EU-vaalien yhteydessä Nuorten vaalikoneessa käsiteltiin erityisesti nuorten tärkeinä pitämiä ja heitä kiinnostavia EU-päätöksentekoon liittyviä kysymyksiä. Vaalikoneen suunnittelussa erityistä huomiota kiinnitettiin väittämien selitteisiin, joiden avulla voidaan antaa lisätietoa päätöksenteon tueksi. Selitteiden avulla vaalikoneet soveltuvat hyvin myös opetukseen. Olennaista oli, että videomuotoisen vaalikoneen selitevideoissa esiintyivät itsekin nuoret. Nuorten vaalikoneesta kerätyn palautteen perusteella juuri videomuotoinen vaalikone koettiin hyödylliseksi ja se myös innosti käyttäjiä äänestämään.

4.3. Kouluvaalien ja niiden tuloksen yhteiskunnallinen merkitys

Kaikissa maissa kouluvaalien tulokset ovat julkisia ja usein ne herättävät myös kiinnostusta median keskuudessa. Eniten virallisten vaalien tulosjulkaisua mukailee Tanska, jossa parlamentti on vastuussa tulosten julkistamisesta ja sitä seurataan suoran vaaliyö-lähetyksen parissa. Tulokset julkaistaan alue kerrallaan, ja dataa seurataan kouluittain. Vaikka Tanskassa kouluvaalit järjestetäänkin muista maista

poiketen aina irrallaan virallisista vaaleista, on huomattu, että kouluvaalien tulos mukailee usein virallisten vaalien tulosta ja ne herättävät laajasti julkista keskustelua.

Muissa Pohjoismaissa kouluvaalit järjestetään virallisten vaalien yhteydessä, pääosin niitä ennen. Suomessa ja Norjassa kouluvaalien tulosta julkaistaan jo ennen virallisten vaalien tuloksia. Suomessa kouluvaalien tulokset on julkaistu noin kaksi viikkoa ennen virallisia vaaleja. Nuorisola ry julkaisee vaalien tulokset, ja ne herättävät paljon kiinnostusta mediassa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa. Tulokset kiinnostavat erityisesti paikallisissa kanavissa. Myös Norjassa kouluvaalien tulokset julkaistaan muutamaa päivää ennen virallisia vaaleja. Tulokset saavat paljon mediahuomiota ja ne usein ennustavat virallisten vaalien tuloksia.

Ruotsissa ja Islannissa kouluvaalien tulos julkaistaan virallisten vaalien jälkeen. Islannissa kouluvaalien tulos tulee julki virallisten vaalien äänestyspaikkojen sulkeuduttua. Vaalien tulos julkaistaan kansallisen yleisradio RÚV:n vaalilähetyksessä ja samaan aikaan kouluvaalien omilla verkkosivuilla. Ruotsissa tulokset julkaistaan virallista vaalipäivää seuraavana päivänä. Tulokset saavat mediahuomiota, mutta eniten niissä kiinnostaa usein osallistujamäärät. Eri maissa on laajemminkin nähtävissä, että usein julkinen keskustelu keskittyy enemmän kouluvaalien tulokseen ja osallistujamäärään, eikä niinkään demokratiakasvatukseen – joka on kouluvaalien tärkein tehtävä – vaikutuksiin.

4.3.1. Esimerkki julkisen keskustelun painopisteen muutoksesta Norjassa

Norjassa kouluvaaleja on järjestetty ja tilastoitu vuodesta 1989 lähtien kaikkien kansallisten ja paikallisten vaalien yhteydessä. Pitkän historian myötä on tunnistettu keskeinen haaste: julkinen keskustelu ja medianäkyvyys keskittyivät vahvasti vaalituloksiin ja niiden ennustearvoon, mikä uhkasi haudata alleen kouluvaalien todellisen tarkoituksen – demokratiakasvatuksen.

Norjalaisen tutkijan Julie Ane Ødegaard Borgen väitöskirjatutkimus (2016) paljasti, että oppilaat äänestivät kouluvaalissa pääasiassa siksi, että heitä käskettiin, eikä siksi, että se olisi ilmentänyt heidän poliittista identiteettiään. Kouluvaalit simuloivat äänestämistä, mutta nuorten oma ääni nykyhetkessä jäi huomiotta. Samaan aikaan media raportoi aktiivisesti vaalituloksista analyttisessä sävyssä – "mikä puolue voitti" ja "mitä tämä ennustaa tulevista vaaleista" – mikä vahvisti käsitystä, että tulokset olivat tärkein osa kouluvaaleja.

Myöhemmin Norjassa on onnistuttu tietoisesti siirtämään julkisen keskustelun painopistettä pois vaalituloksista kohti demokratiakasvatusta. Nämä asiat on nostettu keskeisiksi asioiksi painopisteen siirtämisessä:

- **Tutkimus ja pitkäjänteinen seuranta:** Sikt on kerännyt dataa vuodesta 1989. Koulukyselyissä kysytään pelkästään äänestetyin puolueen sijaan myös nuorten yleisiä näkemyksiä demokratiasta ja yhteiskunnasta.
- **Kouluvaaleista viestintä:** Kouluvaalien parissa työskentelevät tahot viestivät tietoisesti tulosten sijaan myös nuorten näkemyksistä ja kokemuksista. Nämä nousevat myös mediaan.
 - **Koulukyselyissä kysytään mm.:** *”Mitkä poliittiset kysymykset ovat tärkeimpiä nuorten valitessa puoluetta?”* ja *”Kuinka tyytyväisiä nuoret ovat demokratiaan Norjassa?”*
- **Opetussuunnitelmaan integrointi:** Kouluvaalit on määritelty osaksi kouluissa tehtävää demokratia- ja kansalaisuuskasvatusta ja niitä järjestetään siten opetussuunnitelman osaamistavoitteiden saavuttamiseksi.

Näiden lisäksi on olennaista, että yleisesti yhteiskunnan ollessa enemmän kiinnostuneita nuorten yhteiskunnallisista näkemyksistä, myös poliitikkojen tulee olla niistä kiinnostuneita. Siksi nuoria ja poliitikkoja on tärkeää tuoda yhteen, esimerkiksi kouluvaalien ohessa järjestettävien politiikkavierailujen kautta. Jotta nuori kokee äänestämisen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen merkittäväksi, päättävissä asemassa olevien ihmisten tulee osoittaa olevansa kiinnostuneita nuorten asioista.

4.3.2. Onko kouluvaaleilla yhteys virallisten vaalien äänestysprosenttiin?

Alla olevassa taulukossa näkyy edellisten eduskuntavaalien koko maan ja nuorimman ikäluokan äänestysprosentit sekä samojen vaalien yhteydessä järjestettyjen Nuorten vaalien äänestysprosentti (paitsi Tanska, jossa Nuorten vaalit järjestetään erikseen virallisista vaaleista).

Selkein ero on Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä. Taulukon pohjalta ei voi tehdä suoria oletuksia siihen, miten erilaiset järjestäjämallit heijastuvat virallisten vaalien äänestyskäyttäytymiseen. Erot järjestäjämallissa herättävät kuitenkin kysymyksen siitä, voisiko enemmän osallistujia tavoittavat Nuorten vaalit olla keino myös äänestysprosentin kasvattamiselle?

Alla olevasta taulukosta on nähtävissä, että niissä maissa, joissa valtionhallinto on mukana järjestämässä vaaleja (Ruotsi, Norja, Tanska, Islanti), myös koko maan äänestysprosentti on virallisissa vaaleissa korkeampi. Kuten tässäkin oppaassa on kuitenkin tullut ilmi, Suomessa nuorten vaaleihin käytetyt resurssit eroavat muista maista merkittävästä. Suomi on myöskin ainoa maa, jossa valtionhallinto ei osallistu kouluvaalien järjestämiseen.

Maa	Koko maan äänestysprosentti eduskuntavaaleissa	Nuorimpien äänestysprosentti eduskuntavaaleissa	Nuorten vaalien äänestysprosentti
Suomi (2023)	71,9%	51,2% (18-vuotiaat)	n. 20–25%
Ruotsi (2022)	84,2%	82% (18–29- vuotiaat)	77,9%
Norja (2025)	80,1%	77,5% (18–19- vuotiaat)	81,4%
Tanska (2022)	84,2%	85% (18-vuotiaat)	50% (2024)
Islanti (2024)	80,7%	72,2% (18–19- vuotiaat)	n. 34,9%

Lähteet: Tilastokeskus, Nuorisola ry, Statistikmyndigheten SCB, MUCF, Statistics Norway, Sikt, Statistics Denmark, the Danish Parliament, Statistics Iceland, RÚV.

4.4. Hyvät käytännöt ja haasteet

Ungas val -hankkeen haastatteluaineiston perusteella Pohjoismaissa on kehittynyt monia hyviä käytänteitä kouluvaalien järjestämiseen, mutta samalla on tunnistettu merkittäviä haasteita, jotka vaikuttavat vaalien toteutuksen laatuun ja kattavuuteen.

Hyväksi todettuja käytänteitä kouluvaaleja järjestäessä:

- **Riittävästi aikaa järjestämiseen:** Onnistuneet kouluvaalit vaativat vähintään puolen vuoden valmisteluajan ennen vaaleja – myös vaalien jälkeiselle ajalle, kuten tilastoinnille ja mahdolliseen raportointiin on hyvä varata reilusti aikaa.
- **Pitkäaikainen rahoitusmalli:** Säännöllinen ja ennustettava rahoitus mahdollistaa laadukkaan toteutuksen ja kouluvaalien jatkuvan kehittämisen.
- **Tutkimuspohjaisuus:** Pitkäaikaisella ja vertailukelpoisella akateemisella tutkimuksella mitataan kouluvaalien käytännön vaikutuksia. Tutkimus lisää myös julkisen keskustelun kiinnostusta nuorten demokratiakasvatuksesta.
- **Vahva valtionhallinnon tuki:** Tanskassa pääministeri julistaa kouluvaalit alkaneeksi. Tämä antaa vaaleille näkyvyyttä ja legitimizeettiä.
- **Integraatio opetussuunnitelmaan:** Kouluvaalien kiinnittäminen maan viralliseen opetussuunnitelmaan vahvistaa demokratiakasvatuksen toteutumista ja nuorten yhdenvertaisuutta.

- **Ennustettava aikataulu:** Kouluvaalien ajankohdan ennakoitavuus, kuten toistuvuus aina tiettyyn aikaan, auttaa järjestäjiä, osallistujia sekä kaikkia sidosryhmiä valmistautumaan kouluvaaleihin.
- **Yhteistyö eri toimijoiden välillä:** Yhteistyö paikallishallinnon, poliittisten järjestöjen ja äänestyspaikkojen välillä vahvistaa kouluvaalien vaikuttavuutta.
- **Vaalikohtaisten oppimateriaalien tarjoaminen:** Vaalikohtaiset demokratia- kasvatuserätyy materiaalit antavat kontekstia eri vaalien tarkoituksesta (vrt. esim. EU-vaalit ja parlamenttivaalit). Käytännönläheiset materiaalit auttavat sekä nuoria ymmärtämään että vähentävät yksittäisten opettajien työmäärää kouluvaaleja järjestäessä.
- **Äänestyspaikkojen monimuotoisuus:** Kouluvaalien laajentaminen kirjastoihin, nuorisotaloihin ja muihin nuorten kohtaamispaikkoihin lisää osallistumismahdollisuuksia sekä tekee vaaleista nuorille saavutettavampia.
- **Autenttisuus:** Virallisia vaaleja vastaavat vaalijärjestelyt antavat nuorille realistisen kokemuksen äänestämisestä. Prosessien tuttuus madaltaa kynnystä äänestää virallisissa vaaleissa. Vaalipaneelit ja poliittisten kohtaamisen mahdollistaminen tekevät politiikasta konkreettista ja helpommin ymmärrettävää nuorille.
- **Nuorten osallistaminen kouluvaalien järjestämiseen:** Vertaiset, kuten esim. koulun oppilaskuntaan kuuluvat nuoret kannustavat muita nuoria osallistumaan todennäköisemmin kouluvaaleihin. Nuoria voi myös pyytää avuksi mukaan esimerkiksi vaalitoimitsijoiksi.
- **Nuorten oma vaalikone:** Nuorille suunnatut vaalikoneet auttavat hahmottamaan nuorelle relevantteja aiheita sekä löytämään puolueita ja/tai poliitikkoja, jotka edustavat nuoren mielipiteitä. Lisäksi nuorille suunnatut vaalikoneet nostavat nuorten hyvinvoinnin näkökulmasta keskeisiä kysymyksiä myös ehdokkaiden tietoisuuteen.

Haasteita aiheuttaneet käytänteet:

- **Kiire:** Myöhäinen toimeksianto tai rahoituspäätös luonnollisesti hankaloittaa kouluvaalien järjestämistä monella osa-alueella. Koulut tai muut osallistajat saavat vähemmän aikaa reagoida ja ilmoittautua mukaan.
- **Rahoituksen epävarmuus:** Jos kouluvaalien järjestämistä tai niiden aikataulua ei voida ennakoida, järjestäminen on luonnollisesti haastavampaa.
- **Osallistujien tavoittaminen:** Järjestäjistä riippuen info kouluvaaleista ja tarjotuista materiaaleista eivät tavoita kaikkia tasapuolisesti. Valtionhallinnon tukemat kouluvaalit tavoittavat enemmän osallistujia kuin järjestövetoiset kouluvaalit.

- **Riippuvuus osallistujapaikkojen yksittäisistä aikuisista:** Osallistujapaikkojen sitoutuminen lepää usein muutaman motivoituneen aikuisen, usein esim. yhteiskuntaopin opettajan, harteilla. Äänikadon syynä on useimmiten yksittäisen opettajan vaihtuminen tai sairastuminen.
- **Eryistarpeiden huomiotta jättäminen:** Eryistä tukea tarvitsevat nuoret, kuten esim. maahanmuuttajataustaiset nuoret jäävät helposti kouluvaalien ulkopuolelle ilman lisätukea.
- **Uutisoidessa demokratiakasvatus jää usein tuloksen varjoon:** Vaalitulokset usein dominoi julkista keskustelua, vaikka kouluvaalien perimmäisenä tarkoituksena on nuorten demokratiakasvatus. Tätä voidaan ehkäistä selvittämällä äänestystuloksen lisäksi nuorten näkemyksiä yhteiskunnallisista asioista esim. kouluvaalikyselyn muodossa.
- **Poliittinen puolueettomuus:** Poliittisten toimijoiden mukanaolo kouluvaaleissa tuo autenttisuutta, mutta luo samalla riskin tietyn vaaliteeman painottumisesta, jos esimerkiksi kaikki puolueet eivät osallistu tasapuolisesti.

5. Kouluvaalien järjestämisen ABC

Lähtiessä järjestämään kouluvaaleja, on hyvä selkeyttää vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

Järjestäjät, rahoitus ja resurssit

- Miksi kouluvaalit halutaan järjestää? Mikä on niiden tavoite?
- Missä ja millä laajuudella kouluvaalit halutaan järjestää, paikallisesti vai valtakunnallisesti?
- Kuka järjestämisestä on vetovastuussa (valtionhallinto ja/tai järjestö)?
- Tarvitaanko erillistä rahoitusta, ja jos kyllä, mistä rahoitus saadaan? Onko käytettävissä valtionhallinnon budjettia, tai järjestetäänkö kouluvaalit osana hanketta?
- Kuinka paljon järjestämiseen on käytettävissä henkilöstöresursseja?

Aikataulu

- Kuinka paljon aikaa kouluvaalien järjestämiseen on varattu?
- Milloin kouluvaalit järjestetään? Järjestetäänkö ne virallisten vaalien yhteydessä, vai erillisinä vaaleina?

Kumppanuudet eri tahojen kanssa

- Tehdäänkö järjestämisen yhteydessä akateemista tutkimusta tai kerätäänkö tietoa systemaattisesti talteen alusta alkaen?
- Missä nuorille suunnatut vaalit järjestetään? Kouluissa, kirjastoissa, nuorisotiloilla tai muissa nuorille suunnatuissa yhteisöissä?
- Miten kouluvaaleja järjestävät tahot saavutetaan ja rekrytään mukaan?
- Osallistuvatko poliittiset puolueet tai niiden nuorisojärjestöt kouluvaalien järjestämiseen, esim. vierailemalla vaalipaikoilla, osallistumalla vaalipaneeleihin tai toimittamalla materiaalia vaaliteemoihin liittyen?
- Miten tietoisuutta kouluvaaleista levitetään ja miten niihin sitoutetaan osallistujia?
- Mikä on median rooli kouluvaaleihin liittyen? Millä otteella median halutaan käsittelevän aihetta (demokratiakasvatus vs. vaalien tulos tai osallistujamäärä)?

Materiaalit

- Millaista materiaalia äänestyspaikoille pitää toimittaa liittyen vaalien käytännön toteuttamiseen ja järjestämiseen (esim. järjestämisohje vaalipaikoille)?
- Millaista materiaalia kouluvaalien yhteyteen halutaan tehdä (esim. demokratiakasvatukseen ja äänestyspäivän ohjeistukseen liittyen)?
- Milloin materiaali tulee koulujen tmv. äänestyspaikkojen saataville?
- Jos kouluvaalien yhteydessä tehdään kyselytutkimusta tai palautteen keräystä, mistä niiden sisältö koostuu?
- Jos vaalit järjestetään virallisten vaalien yhteydessä, tehdäänkö nuorille oma vaalikone?
- Miten materiaalit levitetään käyttöön mahdollisimman laajalle yleisölle?
- Mitä materiaaleja tarvitaan äänestyspäivänä (esim. äänestyslaput ja kirjekuoret tai digitaalinen äänestysympäristö)?

Käytänteet kouluissa/muilla äänestyspaikoilla

- Millaista vaalitapaa vaaleissa käytetään?
- Miten äänestämisestä tehdään mahdollisimman paljon virallisia vaaleja vastaavaa? Mitä äänestyskäytänteitä on implementoitavissa virallisista vaaleista?
- Kuinka paljon järjestäjäresursseja tarvitaan äänestyspaikoilla? Millaisia vastuurooleja? Mitä ohjeita he tarvitsevat?
- Minne äänet kerätään ja miten ne lasketaan? Fyysisesti vai digitaalisesti?

Äänten laskeminen ja tulosten julkaisu

- Milloin tulokset julkaistaan? Ennen vai jälkeen virallisia vaaleja?
- Missä tulokset julkaistaan? Kenelle ja kuinka kauan ne ovat saatavilla?
- Kuinka tarkasti tulokset julkaistaan (esim. koulu-/aluekohtaisesti)?
- Järjestetäänkö erillisiä vaalivalvojaisia? Mitä sellaisen järjestämisessä tulee ottaa huomioon?
- Miten saadaan media ja julkinen keskustelu kiinnostumaan kouluvaaleista ja demokratiakasvatuksesta?

Arviointi ja kehittäminen kouluvaalien jälkeen

- Jos kouluvaaleista kerätään palautetta tai tehdään tutkimusta, missä aika-aulussa tämä tapahtuu? Miten kerättyä tietoa hyödynnetään?
- Millä mittareilla kouluvaalien järjestämistä arvioidaan?
- Miten kouluvaalien järjestämisestä tulisi säännöllistä?

5.1. Esimerkki käytännön aikataulusta

Ohessa käytännön aikataulu Ruotsissa vuonna 2022 parlamenttivaalien yhteydessä järjestetyistä kouluvaaleista.

Ajankohta	Mitä?
Syys-joulukuu 2021	<ul style="list-style-type: none">• Esivalmistelua: yhteydenotot avainkumppaneihin, viestintästrategian suunnittelu.• 16.12.2021 toimeksianto valtionhallinnolta.
Tammi-helmikuu 2022	<ul style="list-style-type: none">• Järjestäjätiimin perustaminen.• Verkkosivujen perustaminen.• Ennakoilmoittautuminen kouluvaaleihin aukeaa 14.2.• Kick off avoimessa verkkotapahtumassa 24.2.
Maaliskuu 2022	<ul style="list-style-type: none">• Koulujen kontaktointi. Erityishuomio kouluissa, jotka eivät osallistuneet edellisiin vaaleihin.• Äänestyslippujen tilaaminen Ruotsin vaaliviranomaiselta.• Starttipakettien lähettäminen kouluille sähköpostitse alkaa.
Huhtikuu 2022	<ul style="list-style-type: none">• Ennakoilmoittautuminen kouluvaaleihin sulkeutuu 30.4.
Toukokuu 2022	<ul style="list-style-type: none">• Starttipakettien lähettäminen päättyy 31.5.
Kesä-heinäkuu 2022	<ul style="list-style-type: none">• Vaalipakettien lähettäminen kouluille
Elo-syyskuu 2022	<ul style="list-style-type: none">• Jälki-ilmoittautuminen kouluvaaleihin sulkeutuu 17.8.• Kouluvaalit 17.8. - 7.9.• Alustavat tulokset julkaistaan vaalivalvojisissa 12.9.
Loka-joulukuu 2022	<ul style="list-style-type: none">• Koulujen vaalitulosten käsittely ja tilastointi• Lopulliset tulokset julkaistaan 18.11.• Arviointi ja kouluvaaliraportin kirjoittaminen marras-joulukuussa.
Tammi-maaliskuu 2023	<ul style="list-style-type: none">• Kouluvaaliraportin levitys.• Kouluvaaliraportin toimittaminen hallitukselle maaliskuun loppuun mennessä.

Lähde: MUCF, Skolval 2022 i samband med riksdagsvalet

6. Lopuksi

Tämä opas on koonnut yhteen Pohjoismaiden pitkän ja monipuolisen kokemuksen nuorille suunnatuiden vaalien järjestämisestä. Vaikka kussakin Pohjoismaassa on omat tapansa toimia, on niillä kaikilla sama ydintavoite: vahvistaa nuorten kansalaispätevyyttä ja madaltaa kynnystä osallistua demokraattisiin prosesseihin.

Oppaassa esitellyt hyvät käytänteet osoittavat, että onnistuneet nuorille suunnatut vaalit vaativat pitkäjänteistä työtä, riittäviä resursseja ja sitoutumista monelta eri toimijalta. Valtionhallinnon tuki, oli se sitten suoraa järjestämisvastuuta tai yhteistyötä järjestökentän kanssa, on osoittautunut merkittäväksi tekijäksi nuorille suunnatuiden vaalien kattavuudessa ja jatkuvuudessa. Samalla kansalaisyhteiskunnan toimijat tuovat mukanaan joustavuutta ja vahvaa yhteyttä nuorten arkeen. Kummallakin toimijamallilla on omat vahvuutensa, ja parhaimmillaan ne täydentävät toisiaan.

Nuorille suunnatuiden vaalien vaikuttavuutta tulee tarkastella pitkällä aikavälillä, ja sitä edistää systemaattinen tiedonkeruu ja arviointi. Tutkimukset osoittavat, että nuorille suunnatut vaalit kasvattavat nuorten ymmärrystä poliittisista prosesseista, vahvistavat luottamusta demokratiaan ja lisäävät aikomusta äänestää tulevaisuudessa. Erityisen tärkeää on, että demokratiakasvatus ja nuorille suunnatut vaalit tarjoavat kaikille nuorille mahdollisuuden harjoitella äänestämistä ja tutustua politiikkaan, riippumatta heidän sosioekonomisesta taustastaan. Demokratiakasvatuksen ja nuorille suunnattujen vaalien tulee olla tasavertaisesti kaikkien nuorten saavutettavissa, jotta myös heikoimmassa asemassa olevat nuoret pääsevät vahvistamaan kansalaispätevyyttään.

Nuorille suunnatut vaalit eivät ole pelkkä äänestysharjoitus, vaan konkreettinen tapa osoittaa nuorille, että heidän äänensä on merkityksellinen ja että demokratia on jotain, johon he voivat ja heidän tulisi osallistua. Demokratiakasvatus avaa ymmärrystä siitä, että politiikka ei ole jotain kaukaista ja vierasta, vaan osa nuoren omaa arkea ja tulevaisuutta. Tämä kokemus kantaa hedelmää vuosiksi eteenpäin, kun nuoret kasvavat äänestysikäisiksi ja aktiivisiksi kansalaisiksi.

Laadukkaasti järjestetyt nuorille suunnatut vaalit myös osoittavat nuorille, että heidän ääntensä halutaan kuulla, ja että heidän yhteiskunnallisella osallisuudellaan on merkitystä. Kansalaispätevyyden kehittyminen ei tapahdu itsekseen – yhteiskunnan toimijoiden on luotava rakenteet ja mahdollisuudet, joiden avulla jokainen nuori voi harjoitella demokratiaosaamistaan ja kasvaa siten vahvan kansalaispätevyyden omaavaksi ja yhteiskuntaan osallistuvaksi kansalaiseksi.

Lähteet (alkuperäiskielillä)

Borge, J. A. (2016). Tuning in to formal politics: Mock elections at school and the intention of electoral participation among first time voters in Norway. *Politics*. 37. 10.1177/0263395716674730.

Dansk Ungdoms Fællesråd. (n.d.). *Skolevalg*. <https://duf.dk/skolevalg>. Viitattu 24.10.2025.

EACEA. (20.3.2024). Denmark. 5. Participation. 5.2 Youth participation in representative democracy. Youth Wiki. <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/denmark/52-youth-participation-in-representative-democracy>. Viitattu 28.10.2025.

Égkýs – skuggakosningar. (n.d.). *Ég kýs*. <https://www.egkys.is/>. Viitattu 24.10.2025.

Erola, J., Lahtinen, H. & Wass, H. (7.3.2017). Periytyvä äriytymistä - vanhemmilla selvä vaikutus nuorten äänestämiseen. Tilastokeskus. <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2017/periytyvaa-eriytyymista-vanhemmilla-selva-vaikutus-nuorten-aanestamiseen>. Viitattu 31.10.2025.

Finnbogadóttir, S. & Önnudóttir, E.. (2022). Mock elections, electoral participation and political engagement amongst young people in Iceland. *Veftímaritið Stjórnmal og stjórnsýsla*. 18. 165-188. 10.13177/irpa.a.2022.18.2.1.

Gretschel A. & Särkiluoto, V. (2025). Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus ammatillisissa oppilaitoksissa: henkilöstön ja johdon näkökulma. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 190. <https://doi.org/10.57049/nts.1595>.

Hansen, J.H. , Hansen, K.M. & Levinsen, K. (2015). School Elections 2015: A Quantitative Evaluation of Students' Experience and Benefits of School Elections. Centre for Voting and Parties, Department of Political Science, University of Copenhagen. CVAP Working Paper Series, (3)2015 3, 1-71.

Hansen, J.H. (2017). School Elections 2017. Center for Elections and Parties, Department of Political Science, University of Copenhagen. CVAP Working Paper Series, (2)2017, 1-55.

Hormio, M., Hyry, J. & Hyytiäinen, A. (23.2.2023). Nuorten 18–29-vuotiaiden äänestysaiheet eduskuntavaaleissa 2023. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Kantar Public.

Kestilä-Kekkonen, E., Sipinen, J., & Tiihonen, A. (2024). Yläkoulun opettajat ja demokratiakasvatus: Käsitteet, resurssit ja toteuttamismahdollisuudet (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2024:3). Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Kestilä-Kekkonen, E., Tiihonen, A., Sipinen, J., Vadén, S., Korventausta, M., Söderlund, P., Kestilä, L., Hannuksela, V., & Borg, S. (2022). Nuoret kansalaiset: Tilastollinen tutkimus yhdeksäsluokkalaisten kansalaispätevyydestä (Oikeusministeriön julkaisu, Selvityksiä ja ohjeita; 2022:11). Oikeusministeriö.

Lands samband ungmennafélaga & Samband íslenskra framhaldsskólanema. (2017). *Skýrsla um lýðræðisátakið 2016: Skuggakosningar í framhaldsskólum*. Reykjavík, Ísland.

Lands samband ungmennafélaga & Samband íslenskra framhaldsskólanema. (2024). *Handbók um framkvæmd skuggakosninga 2024*. Reykjavík, Ísland.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. (2023). *Rapport Skolval 2022 i samband med riksdagsvalet* (Slutrapport av uppdraget KU2021/01889). MUCF.

Nuorisola ry. (10.6.2021). *Nuorten vaaleissa annettiin yli 70 000 ääntä – nuorten suosituin puolue kuntavaaleissa on Kokoomus*. Nuorisola ry. Viitattu 24.10.2025. <https://nuorisola.fi/nuorten-vaaleissa-annettiin-yli-70-000-aanta-nuorten-suosituin-puolue-kuntavaaleissa-on-kokoomus/>. Viitattu 24.10.2025.

OECD. (2023). *Civic education – Denmark, Portugal and Sweden*. Organisation for Economic Co-operation and Development.

Rautiainen, M., & Vetter, D. (2024). Towards stronger education for democracy in Finnish and German teacher education. Human Security Europe -blogi.

RÚV. (16.6.2025). Voter turnout increased among young people. RÚV English. <https://www.ruv.is/english/2025-06-16-voter-turnout-increased-among-young-people-446219>. Viitattu 28.10.2025.

Sikt – Kunnskapsenter for utdanning. (n.d.). *Skolevalg*. <https://sikt.no/skolevalg>. Viitattu 24.10.2025.

Statistics Norway. (25.9.2025). Electoral turnout. <https://www.ssb.no/en/valg/stortingsvalg/statistikk/valgdeltakelse>. Viitattu 28.10.2025.

Statistics Sweden. (31.5.2023). Voter turnout in the General Elections 2022. ME09 - Democracy Statistics. <https://www.scb.se/publication/50826>. Viitattu 28.10.2025.

Tilastokeskus. (5.4.2023). Eduskuntavaalit 2023, äänestäneiden tausta-analyysi. <https://stat.fi/julkaisu/cl8mvt1xt143o0cvzel1m7esx>. Viitattu 28.10.2025

Haastattelut

Suomen nuorisolan kattojärjestö Nuorisola ry 22.9.2025. Suomi. Haastattelija Aino Virenius.

Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF) 13.6.2025. Verkkohaastattelu. Haastattelija Silja Porkkala.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) 17.6.2025.

Verkkohaastattelu. Haastattelija Silja Porkkala.

Sorlak (Fællesråd for Børne- og Ungdomsorganisationer i Grønland). 31.10.2025.

Sähköpostihaastattelu. Haastattelija Aino Virenius.

Utdanningsdirektoratet (UDIR) 14.8.2025. Verkkohaastattelu. Haastattelija Silja Porkkala.

Webropol-kyselyyn vastanneet

Dansk Folketinget 6.8.2025.

Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF) 21.10.2025.

Svensk Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) 16.6.2025.

Norsk Utdanningsdirektoratet (UDIR) 21.8.2025.

Miðnám í Suðuroy (Färsaaret) 24.10.2025.

Landssamband ungmennafélaga (LUF) 23.6.2025.

Suomen nuorisolan kattojärjestö Nuorisola ry 24.9.2025.

Tekniski Skúlin í Klaksvík (Färsaaret) 24.10.2025.

Tietoja tästä julkaisusta

Kouluvaalit ja muut nuorille suunnatut vaalit Pohjoismaissa

Aino Virenius

TemaNord 2025:570

ISBN 978-92-893-8403-2 (PDF)

ISBN 978-92-893-8404-9 (ONLINE)

<http://dx.doi.org/10.6027/temanord2025-570>

© Pohjoismaiden ministerineuvosto 2025

Etusivun valokuva: Getty Images

Julkaistu: Marraskuu 2025

Päivitetty (luvussa 2.3, 2.4, 4.3.2): Tammikuu 2026

Vastuuvapauslauseke

Pohjoismaiden ministerineuvosto on rahoittanut tätä julkaisua. Julkaisun sisältö ei kuitenkaan välttämättä heijasta Pohjoismaiden ministerineuvoston näkemyksiä, mielipiteitä, asenteita tai suosituksia.

Oikeudet ja luvat

Tämä julkaisu on saatavilla Creative Commons Attribution 4.0 International license (CC BY 4.0) -lisenssillä. <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Käännökset: Tästä julkaisusta tehtäviin käännöksiin on liitettävä seuraava vastuuvapauslauseke: Käännös ei ole Pohjoismaiden ministerineuvoston tuottama eikä sitä tule pitää virallisena. Pohjoismaiden ministerineuvosto ei vastaa käännöksestä tai siinä mahdollisesti olevista virheistä.

Muokatut versiot: Teoksen muokatuissa versioissa on mainittava alkuperäisen teoksen tekijä ja niihin on lisättävä seuraava vastuuvapauslauseke: Tämä on muokattu versio Pohjoismaiden ministerineuvoston alkuperäisteoksesta. Muokatussa versiossa esiintyvistä näkemyksistä ja mielipiteistä vastaavat ainoastaan muokatun version tekijät. Muokatussa versiossa esitetyt näkemykset ja mielipiteet eivät ole Pohjoismaiden ministerineuvoston hyväksymiä.

Kolmannen osapuolen sisältö: Pohjoismaiden ministerineuvosto ei välttämättä omista koko julkaisun sisältöä. Pohjoismaiden ministerineuvosto ei siksi voi taata, että kolmannen osapuolen sisällön uudelleenkäyttö ei loukkaa tämän

tekijänoikeuksia. Käyttämällä kolmannen osapuolen sisältöä hyväksyt oikeuksien rikkomiseen liittyvät riskit. Vastaat itse kolmannen osapuolen sisällön uudelleenkäyttöä varten mahdollisesti tarvittavista luvista ja hankit ne tekijänoikeuden haltijalta. Kolmannen osapuolen sisältöä ovat esimerkiksi taulukot, kaaviot ja kuvat.

Valokuvien tekijänoikeudet (uudelleenkäyttö vaatii erillisen luvan):

Oikeuksia ja lisenssejä koskevat tiedustelut tulee osoittaa seuraavalle taholle:

Pohjoismaiden ministerineuvosto/PUB

Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 Kööpenhamina
pub@norden.org

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Pohjoismaiden ministerineuvosto on Pohjoismaiden hallitusten virallinen yhteistyöelin. Yhteistyöhön osallistuvat Tanska, Suomi, Färsaaret, Grönlanti, Islanti, Norja, Ruotsi ja Ahvenanmaa.

Vuonna 2019 Pohjoismaiden pääministerit julkistivat yhteisen vision, jonka mukaan Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Pohjoismaiden ministerineuvostossa tehtävä yhteistyö tukee vision tavoitteita priorisoimalla vihreää, kilpailukykyistä ja sosiaalisesti kestävää Pohjolaa.

Lisää pohjoismaisia julkaisuja on luettavissa osoitteessa www.norden.org/fi/julkaisut